

STOWARZYSZENIE KSIĘGOWYCH W POLSCE
RADA NAUKOWA

ZESZYTY TOM 88 (144)
TEORETYCZNE
RACHUNKOWOŚCI

WARSZAWA 2016

Spis treści / Table of contents

Editorial	
– Od Zespołu Redakcyjnego	7
Tomasz Dyczkowski, Joanna Dyczkowska – <i>Participative planning and information flow within management control</i>	
– Planowanie partycypacyjne a przepływy informacji w controllingu	9
Jacek Gad – <i>The pillars of internal control and risk management systems in relation to financial reporting: the perspective of the Polish and German capital markets</i>	
– Filary systemów kontroli wewnętrznej i zarządzania ryzykiem w odniesieniu do sprawozdawczości finansowej – perspektywa polskiego i niemieckiego rynku kapitałowego	37
Przemysław Kabalski – <i>Why accounting science should be more normative?</i>	
– Dlaczego nauka rachunkowości powinna być bardziej normatywna?	61
Sviesa Leitoniene, Alfreda Šapkauskienė – <i>Information disclosure in corporate social responsibility reports. The case of Lithuanian companies</i>	
– Ujawnianie informacji w raportach społecznej odpowiedzialności. Studium przypadku firm litewskich	73
Jonas Mackevičius, Rasa Subačienė – <i>Lithuanian accounting development phases and tendencies</i>	
– Etapy i tendencje rozwoju rachunkowości na Litwie	87
Ana Kundid Novokmet, Andrijana Rogość – <i>Bank sustainability reporting within GRI-G4 framework</i>	
– Raportowanie banków na temat zrównoważonego rozwoju według standardów Global Reporting Initiative	109
Wojciech A. Nowak – <i>Shaping public finance accounting and budgeting system in accordance with political regime radical change: evolution not revolution in Poland 1918–2015</i>	
– Kształtowanie systemu rachunkowości i budżetowania finansów publicznych w rytmie radykalnych zmian systemu politycznego: ewolucja a nie rewolucja w Polsce w latach 1918–2015	125
Kristina Rudžionienė, Raminta Pučėtaitė, Ieva Vaičiulytė – <i>Trends and determinants of social and environmental information disclosure in Lithuanian companies: a literature review</i>	
– Trendy rozwoju oraz determinanty ujawniania informacji społecznych i środowiskowych w litewskich przedsiębiorstwach: przegląd piśmiennictwa .	

Halina Waniak-Michalak, Jan Michalak – <i>Disclosure on corporate and NGOs’ cooperation in Poland – coming out or a low profile approach?</i>	
– Poziom ujawnień korporacji i organizacji pozarządowych odnośnie do współpracy w zakresie działań filantropijnych w Polsce	163
Call for papers in English to the special issue of „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości” in 2017.....	183
Instructions for authors	185

Participative planning and information flow within management control

TOMASZ DYCZKOWSKI, JOANNA DYCZKOWSKA

Abstract

The paper examines the relationships between two different approaches to planning processes (participative and non-participative) and information flows within management control in companies. It augments the existing theoretical and empirical research by coupling management control and management information with participative planning, not only in operational but also in the strategic perspective. The results presented in the paper stem from two consecutive studies, conducted between November 2010 and January 2012 and between November 2013 and January 2014. The studies comprised 397 and 179 Polish companies respectively. The authors formulated two hypotheses linking participative planning with upward and downward management information flows. The paper employed a quantitative approach, using the Spearman rank correlation analysis and hierarchical clustering using the Ward method, which enabled comparative analyses both in reference to various groups of companies included in particular research samples and over time. The results obtained showed the positive influence of participative planning both on upward and downward information flows in enterprises. In particular, participative planning reduced information imbalances between top (the management) and lower (employees of functional departments) tiers in organisation structures.

Streszczenie

Planowanie partycypacyjne a przepływy informacji w controllingu

W niniejszym artykule autorzy badają relacje między dwoma podejściami do planowania – partycypacyjnym i odgórnym – a przepływami informacji zarządczych w przedsiębiorstwach w ramach controllingu. W uzupełnieniu dotychczasowych rozważań teoretycznych i badań empirycznych prezentowanych w literaturze zwracają oni uwagę na partycypacyjność planowania nie tylko w ujęciu operacyjnym, ale też strategicznym. Wyniki prezentowane w artykule odnoszą się do dwóch badań prowadzonych w okresach od listopada 2010 r. do stycznia 2012 r. oraz od listopada 2013 r. do stycznia 2014 r. Badania przeprowadzono w Polsce odpowiednio w 397 i 179 przedsiębiorstwach. Autorzy sformułowali dwie hipotezy łączące planowanie partycypacyjne z przepływami informacyjnymi inicjowanymi odgórnie i oddolnie. W artykule zastosowano podejście ilościowe, w tym analizę korelacji rang oraz aglomerację metodą Warda, które pozwoliły na analizy porównawcze nie tylko w odniesieniu do różnych podgrup organizacji ujętych w obu próbkach badawczych, ale także na porównania w czasie. Uzyskane wyniki potwierdziły pozytywny wpływ planowania partycypacyjnego na przepływy informacji zarządczych, zarówno te inicjowane odgórnie, jak i oddolnie. W szczególności planowanie partycypacyjne pozwala ograniczyć asymetrię informacyjną między kierownictwem naczelnym a pracownikami poszczególnych komórek funkcjonalnych.

The pillars of internal control and risk management systems in relation to financial reporting: the perspective of the Polish and German capital markets

JACEK GAD

Abstract

This article aims to identify, based on the reporting practices of companies listed on the Polish and German capital market, the pillars of internal control and risk management systems in relation to financial reporting.

The survey examined disclosures concerning the control systems over financial reporting included in consolidated annual reports drawn up in 2013 by WIG 30 and DAX companies. Eleven main categories of information were identified. They were presented within disclosures about control systems over financial reporting. The research results indicate that the examined companies presented largely similar information on the control systems over financial reporting. It seems, however, that in the case of the DAX companies, the practice of reporting in the area of disclosures about control over financial reporting has been developed to a greater extent, i.e., the repeatability of certain items is greater. The disclosures presented by the DAX companies are more transparent compared to the disclosures presented by the WIG 30 companies. The results of research on the transparency of disclosures of companies listed on the Polish and German capital markets are consistent with the dimensions of the national cultures presented in the literature.

Streszczenie

Filary systemów kontroli wewnętrznej i zarządzania ryzykiem w odniesieniu do sprawozdawczości finansowej – perspektywa polskiego i niemieckiego rynku kapitałowego

Celem artykułu jest identyfikacja, na podstawie praktyki sprawozdawczej spółek notowanych na polskim i niemieckim rynku kapitałowym, filarów systemów kontroli wewnętrznej oraz zarządzania ryzykiem w odniesieniu do procesu sprawozdawczości finansowej.

Badaniu zostały poddane ujawnienia dotyczące systemów kontroli nad sprawozdawczością finansową, zawarte w skonsolidowanych raportach rocznych sporządzonych w 2013 roku przez spółki należące do indeksów WIG 30 oraz DAX. Zidentyfikowano 11 głównych grup informacyjnych prezentowanych w ramach ujawnień na temat systemów kontroli nad sprawozdawczością finansową. Wyniki badania wskazują, że analizowane spółki prezentowały w dużej mierze podobne informacje na temat systemów kontroli nad sprawozdawczością finansową. Wydaje się jednak, że w przypadku spółek należących do indeksu DAX w większym stopniu wypracowana jest określona praktyka sprawozdawcza w obszarze ujawnień na temat kontroli nad sprawozdawczością finansową, tzn. jest większa powtarzalność określonych pozycji. Ujawnienia prezentowane przez spółki z indeksu DAX są w większym stopniu transparentne w porównaniu do ujawnień prezentowanych przez spółki z indeksu WIG 30. Uzyskane wyniki badań dotyczące transparentności ujawnień spółek polskich i niemieckich są zbieżne z wymiarami kultur narodowych prezentowanymi w literaturze.

Why should accounting science be more normative?

PRZEMYSŁAW KABALSKI

Abstract

Faced with the economic problems vexing the world in recent years, we have witnessed an increased number of voices pointing to the need to redirect economics towards values. In relation to economics as a science, it means a shift towards a normative approach. The author supports this view and encourages the adoption of the normative approach in the area of accounting. The aim of the article is to point out the need to apply the normative approach in accounting to a greater extent than before, to present the benefits resulting from the approach and to indicate several vital problems that normative accounting could contribute to solving.

Streszczenie

Dlaczego nauka rachunkowości powinna być bardziej normatywna?

W ostatnich latach wobec problemów ekonomicznych trapiących świat nasiliły się głosy wskazujące na konieczność powrotu ekonomii do wartości. W odniesieniu do nauki ekonomii oznacza to zwrot w stronę podejścia normatywnego. Autor popiera to stanowisko i nawołuje do przyjęcia go również w nauce rachunkowości. Celem artykułu jest zwrócenie uwagi na potrzebę zastosowania w rachunkowości podejścia normatywnego w większym niż dotychczas zakresie, przedstawienie wynikających z tego korzyści oraz wskazanie kilku istotnych problemów, do rozwiązania których nauka rachunkowości w wydaniu normatywnym mogłaby się znacząco przyczynić.

Information disclosure in corporate social responsibility reports

The case of Lithuanian companies

SVIESA LEITONIENE, ALFREDA ŠAPKAUSKIENĖ

Abstract

Though the phenomenon of corporate social responsibility (CSR) is closely scrutinized in studies of both Lithuanian and foreign scholars, the problem is the quality of social information disclosed in social responsibility reports. The objective of this article is to analyse the quality of disclosed information in CSR reports of Lithuanian companies. The characteristics of quality of information were comparability, reliability, objectivity and sustainability. The research demonstrated that in Lithuania, CSR reports provide unreliable information, which is only partly comparable and objective, however, relatively sustainable.

Streszczenie

Ujawnianie informacji w raportach społecznej odpowiedzialności Studium przypadku firm litewskich

Chociaż zjawisko społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw (CSR) jest szczegółowo rozpatrywane w badaniach zarówno litewskich, jak i zagranicznych autorów, to problemem jest jakość informacji przekazywanych w tych raportach. Celem niniejszego artykułu jest analiza jakości ujawnianych informacji w raportach CSR sporządzanych przez spółki litewskie. Cechami jakościowymi informacji były porównywalność, wiarygodność, obiektywność i zrównoważenie. Badania wykazały, że na Litwie raporty CSR nie zapewniają wiarygodnych informacji; są one tylko częściowo porównywalne i obiektywne, jednak też stosunkowo zrównoważone.

Lithuanian accounting development phases and tendencies

JONAS MACKEVIČIUS, RASA SUBAČIENĖ

Abstract

The evolution of Lithuanian accounting has a long history and is rather complicated. It was influenced by different countries, especially by Tsarist Russia, Germany, France, Poland and the Soviet Union. Different factors had an impact and formed the Lithuanian accounting system, and they have defined development tendencies for it.

The aim of this research is to investigate Lithuanian accounting development phases and tendencies. The research methods consist of analysing scientific papers of Lithuanian authors, a retrospective analysis, the historical approach, inductive and deductive methods, systematisation, comparison and a summary of the information. From the chronological and historical perspectives, the following Lithuanian accounting

development phases were distinguished: (1) accounting origin for the period of the Grand Duchy of Lithuania (1251–1795); (2) Lithuania's accounting status during the period of occupation by Tsarist Russia (1795–1914) and World War I (1914–1918); (3) the condition and regulation of accounting during the inter-war period (1918–1940) and World War II in Lithuania; (4) accounting organization and regulation during the Soviet occupation period in Lithuania (1944–1990); (5) accounting status and problems in Independent Lithuania (1990–2015). The article investigates the key elements of regulation, and the achievements and problems of each Lithuanian accounting development phase.

Streszczenie

Etapy i tendencje rozwoju rachunkowości na Litwie

Ewolucja rachunkowości na Litwie ma długą i dość skomplikowaną historię. Na regulacje rachunkowości na Litwie wpływały rozwiązania stosowane w innych krajach, zwłaszcza w carskiej Rosji, Niemczech, Francji, Polsce i Związku Radzieckim. Różne czynniki miały swój udział w tworzeniu się litewskiego systemu księgowości.

Celem artykułu jest zidentyfikowanie faz rozwoju rachunkowości na Litwie i tendencji zmian w regulacjach. Metody badawcze objęły analizę prac naukowych autorów litewskich, analizę retrospektywną, analizę historyczną, metody indukcyjne i dedukcyjne, systematyzację, porównania i podsumowanie informacji. Wyróżniono następujące fazy rozwoju rachunkowości na Litwie: (1) rachunkowość Wielkiego Księstwa Litewskiego (1251–1795); (2) rachunkowość na Litwie w okresie okupacji carskiej Rosji (1795–1914) i I wojny światowej (1914–1918); (3) stan i regulacje rachunkowości w okresie międzywojennym (1918–1940) i II wojny światowej na Litwie; (4) rozwój rachunkowości i regulacji sprawozdawczości podczas sowieckiej okupacji Litwy (1944–1990); (5) rachunkowość i problemy w niepodległej Litwie (1990–2015). W artykule zostały przeanalizowane kluczowe elementy regulacji rachunkowości, a także osiągnięcia i problemy w każdej fazie rozwoju litewskiej rachunkowości.

Bank sustainability reporting within the GRI-G4 framework

ANA KUNDID NOVOKMET, ANDRIJANA ROGOŠIĆ

Abstract

Sustainability accounting, with its final output – sustainability reporting, is a new field of accounting focused on evaluating and following up activities regarding a firm's governance, environmental issues and social inclusion and interaction. Among several standardized frameworks, companies worldwide often choose the Global Reporting Initiative (GRI) Sustainability Reporting Guidelines. Since the year 2000, GRI Guidelines have evolved and currently the fourth generation is in use. The aim of this study is to assess the latest form of sustainability reporting within an integrated report in the banking industry using the UniCredit Group, which operates in 15 countries, as an example. Sustainability reporting will soon become mandatory in the European Union (EU) for large companies, listed companies and public-interest entities (e.g. banks) with an average of at least 500 employees, starting from the year 2018 (for activities in 2017). This paper is focused on a content analysis of the recent bank sustainability reporting with a critical review on this matter.

Streszczenie

Raportowanie banków na temat zrównoważonego rozwoju według standardów Global Reporting Initiative

Rachunkowość zrównoważonego rozwoju, z jej ostatecznym produktem – raportami społecznej odpowiedzialności, jest nową dziedziną rachunkowości i koncentruje się na ocenie i monitorowaniu działań w zakresie zarządzania firmą, ochrony środowiska i integracji społecznej oraz interakcji z otoczeniem. Wśród kilku standardowych ram, firmy na całym świecie często wybierają wytyczne Sustainability Reporting

Global Reporting Initiative (GRI). Od roku 2000 wytyczne GRI ewoluowały i obecnie jest dostępna czwarta ich generacja. Celem tego artykułu jest ocena raportowania społecznego w ramach zintegrowanych raportów w sektorze bankowym na przykładzie UniCredit Group, która działa w 15 krajach. Raportowanie zrównoważonego rozwoju stanie się obowiązkowe w Unii Europejskiej dla dużych firm, notowanych na giełdach spółek i jednostek interesu publicznego (na przykład banków) ze średnim zatrudnieniem co najmniej 500 pracowników, począwszy od roku 2018 (dla działalności w 2017 r.). W niniejszym artykule skoncentrowano się na krytycznej analizie treści raportu społecznego banku.

Shaping public finance accounting and budgeting systems in accordance with a political regime radical change: evolution not revolution in Poland 1918–2015

WOJCIECH A. NOWAK

Abstract

In the wake of the 2007–2008 financial crisis, long-term tendencies to enhance public sector structures, mechanisms, and methods of accountability seemed to increase, at least within the EU. This crisis afflicted Poland to a lesser degree, and the changes occurring in the Polish public sector didn't come from it directly. Their causes have their roots in the need to reduce public debt and further adapt to the systems and standards of the Eurosphere. These changes have taken place in the context of unique historical transformations from the political regime of a market economy before World War II to the post World War II political regime of a centrally planned economy, and then from this political regime of centrally planned economy to the 21st century market economy. Historical and theoretical perspectives have been adopted. The results of our deliberations point out that the public finance sector change is of an evolutionary character rather than a revolutionary one. In addition, the evolution determinants and tempos come from the socio-political environment. The issue undertaken in this paper is of the character of primary research, but the form of the paper is closer to a scientific essay than a research paper.

Streszczenie

Kształtowanie systemu rachunkowości i budżetowania finansów publicznych w rytmie radykalnych zmian systemu politycznego: ewolucja a nie rewolucja w Polsce w latach 1918–2015

Po kryzysie finansowym lat 2007–2008 w sektorze publicznym zaczęła narastać, przynajmniej w Unii Europejskiej, długofalowa tendencja do wzmacniania struktur, mechanizmów i dróg rozliczania się z wydatków. Polskę kryzys ten dotknął w mniejszym stopniu, a zmiany zachodzące w polskim sektorze publicznym nie są wprost jego skutkiem. Ich korzenie tkwią raczej w potrzebie redukcji długu publicznego i kontynuacji adaptacji do systemów i standardów strefy euro. Zmiany te następują w kontekście unikalnych transformacji historycznych od systemu politycznego i gospodarki rynkowej sprzed II wojny światowej do monopartyjnego systemu politycznego i gospodarki centralnie sterowanej po niej, a następnie od tego systemu politycznego i gospodarki centralnie planowanej do demokracji i gospodarki rynkowej XXI wieku. W artykule przyjęto perspektywę teoretyczno-historyczną. Wyniki przeprowadzonych rozważań wskazują na bardziej ewolucyjny niż rewolucyjny charakter zmian w sektorze finansów publicznych. Wskazują też, że o tempie i determinantach ewolucji decydują czynniki społeczno-polityczne. Podejście do podejmowanych kwestii ma charakter badania pierwszego, w rezultacie tego forma artykułu bliższa jest formie eseju naukowego niż artykułu badawczego.

Trends and determinants of social and environmental information disclosure in Lithuanian companies: a literature review

**KRISTINA RUDŽIONIENĖ, RAMINTA PUČĖTAITĖ,
IEVA VAIČIULYTĖ**

Abstract

The paper presents the findings of a literature review of the empirical studies on the social and environmental information (SEI) disclosure that were carried out in Lithuanian companies in 2000–2015 with the aim to identify determinants of the phenomenon and trends of its development. Having reviewed 14 papers included in the national database of scientific journals, *Lituanistika*, the authors identify both qualitative and quantitative studies which present the results of content analysis of SEI or corporate social responsibility (CSR) reports. Content-wise they tend to explore the relationship between SEI disclosure and company profile such as industry sector, company size, financial leverage, profitability, and pollution. The findings are of a mixed character except for the industry sector, which is an unambiguous determinant of SEI disclosure in Lithuanian companies. Disclosed information by Lithuanian companies is less numerous and includes fewer stakeholders (i.e. employees, society and environment) compared to the reports of multinational companies or enterprises operating in advanced economies. As Lithuania is a post-Soviet society with a long tradition of presenting a better reality in reports, the contents of SEI could be analysed through the integrity perspective which would inevitably draw researchers' attention not only to the text in annual or CSR reports, company websites or press releases, but also to the practices as perceived by the companies' stakeholders.

Streszczenie

Trendy rozwoju oraz determinanty ujawniania informacji społecznych i środowiskowych w litewskich przedsiębiorstwach: przegląd piśmiennictwa

W niniejszym artykule przedstawiono wyniki przeglądu badań empirycznych prezentowanych w literaturze na temat ujawniania informacji społecznych i środowiskowych (*Social and Environmental Information – SEI*), które przeprowadzono w litewskich przedsiębiorstwach w latach 2000–2015. Celem artykułu było wskazanie determinant tego zjawiska i trendów w jego rozwoju. Po przeanalizowaniu 14 artykułów znajdujących się w narodowej bazie danych prac naukowych „*Lituanistika*” autorzy wyróżnili zarówno jakościowe, jak i ilościowe badania przedstawiające wyniki analizy treści SEI lub raportowania odpowiedzialności społecznej korporacji (*Corporate Social Reporting – CSR*). Autorzy tych artykułów najczęściej opisują zależność pomiędzy poziomem ujawnień SEI oraz profilem przedsiębiorstwa obejmującym takie elementy, jak sektor gospodarki, wielkość spółki, wskaźnik dźwigni finansowej, rentowność czy też zanieczyszczenie środowiska. Przedstawione wnioski z badań są różne z wyjątkiem takiego czynnika, jak sektor gospodarczy, który stanowi jednoznaczną determinantę ujawniania SEI w litewskich przedsiębiorstwach. Informacje ujawnione przez litewskie korporacje nie są tak rozbudowane i są kierowane do mniejszej liczby interesariuszy (tj. pracowników, społeczeństwa i środowiska) w porównaniu z raportowaniem międzynarodowych spółek lub dużych przedsiębiorstw działających w rozwiniętych gospodarkach. W związku z tym, że Litwa jest krajem postsowieckim o długiej tradycji przedstawiania w raportach rzeczywistości w lepszym świetle, treść SEI może być analizowana przez pryzmat integralności, co nieuchronnie zwróciłoby uwagę badaczy nie tylko na tekst zawarty w raportach rocznych lub CSR, na stronach internetowych czy też w komunikatach prasowych, ale także na działania postrzegane przez interesariuszy przedsiębiorstw.

Disclosure on corporate and NGO cooperation in Poland – coming out or a low profile approach?

HALINA WANIAK-MICHALAK, JAN MICHALAK

Abstract

The first aim of the paper is to answer the question regarding the scope of the information on philanthropic cooperation revealed by corporations and charitable organizations in a transition country. We explore the findings from the content analysis of disclosures of 41 corporations and 82 foundations. The results showed that the scope of disclosure on corporate and NGO collaborations is small on both sides.

The second objective of the paper is to explore the reasons of the small scope of disclosure on corporations' and NGOs' collaborations. In order to achieve the second aim, we extended our analysis through interviews with CSR managers and directors of foundations. Firstly, some managers adopt the stance that when there is no legal requirements or even voluntary guidelines (like GRI Guidelines), no further disclosure on collaboration is necessary. Moreover, the managers of corporations tend to follow the materiality rule in voluntary disclosure and reveal information only in projects with the biggest budgets and/or major social impact. NGOs do not see the benefits for them in publishing detailed information about their collaboration with companies.

Streszczenie

Poziom ujawnień korporacji i organizacji pozarządowych odnośnie do współpracy w zakresie działań filantropijnych w Polsce

Pierwszym celem artykułu jest odpowiedź na pytanie badawcze, jaki jest zakres ujawnianych informacji o współpracy korporacji i organizacji pozarządowych w Polsce. Dla realizacji tego celu zostały przeprowadzone badania ilościowe w formie analizy treści. Źródłem informacji wykorzystanych w badaniu są strony internetowe korporacji, fundacji oraz raporty społecznej odpowiedzialności. W badaniu wykorzystano ujawnienia 41 korporacji i 82 fundacji.

Drugim celem artykułu jest zbadanie przyczyn niskiego poziomu ujawnień informacji o współpracy korporacji i organizacji nienastawionych na zysk. Aby osiągnąć drugi cel, zostały przeprowadzone wywiady z menedżerami CSR w korporacjach i z dyrektorami wybranych fundacji. Niektórzy menedżerowie wskazali, że jeśli nie ma obowiązkowych wymagań, ujawnienia dobrowolne nie są konieczne. Ponadto podstawą do podjęcia decyzji o ujawnieniu informacji jest jej istotność i tylko projekty, na które korporacje wydają duże kwoty środków pieniężnych lub projekty o wysokim wpływie społecznym są odpowiednio opisywane. Organizacje pozarządowe nie dostrzegają natomiast korzyści z ujawnień odnośnie do współpracy z korporacjami.